

EWA BĄK-FILIPEK

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ORCID iD: 0000-0002-5913-6813

ZAGRANICZNA TURYSTYKA PRZYJAZDOWA GŁÓWNYM ELEMENTEM GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ W POLSCE

FOREIGN INBOUND TOURISM AS THE MAIN ELEMENT OF THE TOURISM ECONOMY IN POLAND

Wstęp

Gospodarka turystyczna w znacznym stopniu może się przyczynić do poprawy spójności gospodarczej, terytorialnej i społecznej Polski¹. Zrównoważony rozwój sektora turystyki wysokiej jakości stanowi jeden z kierunkowych priorytetów rozwojowych Unii Europejskiej. Rodzi to wyzwanie, jakim jest wzmocnienie potencjału gospodarczego i społecznego, sprzyjającego wzrostowi sektora turystyki, rozumianego jako element konkurencyjności gospodarczej regionów europejskich. Turystyka jest czynnikiem dywersyfikacji gospodarki, wywołującym zapotrzebowanie na wykwalifikowane kadry, innowacyjne usługi i nowoczesne narzędzia zarządzania (w tym ICT – *Information and Communication Technologies*) oraz badania i analizy wspierające zrównoważony rozwój gospodarczy oparty na turystyce. Wszystko to stwarza nowe możliwości ujęcia rozwoju turystyki jako części polityki regionalnej, wzmacniającej konkurencyjność danego terytorium.

Liczba turystycznych podróży międzynarodowych na świecie wzrasta od wielu lat². Konsekwencją tego zjawiska jest m.in. rosnące zapotrzebowanie na wiarygodną i rzetelną informację o ekonomicznym znaczeniu turystyki dla gospodarki narodowej poszczególnych krajów. Dotyczy to zarówno krajów o wysoko rozwiniętej gospodarce turystycznej, jak i tych, w których znaczenie turystyki dla rozwoju kraju jest niedoceniane.

Podstawowym i powszechnie stosowanym narzędziem pomiaru efektów działalności wszystkich działów gospodarki jest system rachunków narodowych w poszczególnych krajach. Umożliwia on obserwację procesów zachodzących w całej gospodarce na etapie produkcji, tworzenia i podziału dochodów oraz ukazanie stanu gospodarki na koniec badanego okresu. Niestety, rachunki narodowe nie przedstawiają rzeczywistego wkładu turystyki w procesy tworzenia wartości dodanej, wpływów podatkowych państwa, produktu krajowego brutto (PKB), czy też tworzenia miejsc pracy itd.

¹ W.W. Gaworecki, *Turystyka*, PWE, Warszawa 2013.

² B.J. Dąbrowska, *Turystyka międzynarodowa w globalnej gospodarce*, PWE, Warszawa 2011.

Podstawową przyczyną jest to, że turystyka nie stanowi jednego działu gospodarki, wyodrębnionego przejrzysto po stronie podaży. Pakiet turystyczny składa się najczęściej z kilku produktów wytwarzanych w różnych działach, takich jak: „hotele i restauracje”, „transport”, „kultura i rekreacja” oraz wiele innych. Dlatego łatwiej zdefiniować turystykę po stronie popytu, tzn. określić wartość zakupionych w danym roku dóbr i usług turystycznych.

Pomiar ekonomicznych skutków działalności związanej z turystyką oparty wyłącznie na podejściu od strony podaży, stosowanym w standardowym systemie rachunków narodowych, prowadzi do znacznego zaniżenia rzeczywistych efektów gospodarczych turystyki, a tym samym do osłabienia jej pozycji na tle innych działów gospodarki.

Wpływ turystyki na rozwój gospodarki narodowej analizowany jest w dwojaki sposób³. Z jednej strony występuje pojęcie „przemysłu turystycznego”, definiowanego jako „turystyka w wąskim znaczeniu”. Pod uwagę brane są wydatki poniesione przez turystów i podróżnych na dobra i usługi związane bezpośrednio z turystyką, np. wydatki na hotele i restauracje, biura podróży.

Z drugiej strony pojęcie „gospodarki turystycznej” obejmuje wydatki nie tylko związane bezpośrednio z turystyką, ale również pośrednie, czyli takie, które nie byłyby poniesione, gdyby nie turystyka (np. wydatki poniesione przez turystów i podróżnych na transport, żywność, paliwo, ubezpieczenie)⁴. Efekty pośrednie wpływu turystyki na gospodarkę wynikają przede wszystkim z aktywizowania gałęzi niezwiązanych bezpośrednio z turystyką (np. rolnictwo, budownictwo, transport kolejowy i wiele innych), a także tych części udziału w PKB oraz zatrudnieniu, które nie istniałyby, gdyby nie związek owych gałęzi z turystyką⁵.

Turystyka jest ważną częścią gospodarki Polski. Udział gospodarki turystycznej w PKB utrzymuje się na poziomie 5–6%, z zatrudnieniem szacowanym na ok. 580–760 tys. osób (4,7% ogółu pracujących), przy czym ok. 170–200 tys. osób zatrudnionych jest w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. Wpływy z przyjazdu cudzoziemców sięgają w Polsce rocznie 8–9 mld euro, z czego ok. połowę stanowią wpływy z tytułu przyjazdów turystów zagranicznych.

Przyjazdy nierezydentów do Polski

W ciągu 2018 miało miejsce, według szacunków Ministerstwa Sportu i Turystyki, prawie 86 mln przyjazdów nierezydentów do Polski, tj. o 2,6% więcej niż w poprzednim roku. Liczbę przyjazdów turystów oszacowano na ok. 19,6 mln (o 7,5% więcej niż w roku 2017). Liczba przyjazdów nierezydentów do Polski rośnie od 2010 roku, po spadku w 2009 roku w wyniku światowego kryzysu.

³ K. Klimek, *Turystyka jako czynnik społeczno-gospodarczego rozwoju Szwajcarii*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków 2010.

⁴ W. Kurek, *Turystyka*, PWN, Warszawa 2007.

⁵ A. Panasiuk, *Ekonomika turystyki*, PWN, Warszawa 2006.

Tabela 1. Liczba przyjazdów nierezydentów i turystów zagranicznych do Polski w 2017 i 2018 roku według głównych grup krajów/głównych krajów (w tys.)

Kraj / grupa krajów	Przyjazdy ogółem		Zmiana 2018/2017	W tym turyści		Zmiana 2018/2017
	2017	2018		2017	2018	
Ogółem	83 804	85 946	+2,6%	18 258	19 622	+7,5%
UE-27	63 243	65 346	+3,3%	13 124	13 599	+3,6%
UE-15	38 897	40 179	+3,3%	10 929	11 344	+3,8%
Niemcy	33 680	34 717	+3,1%	6504	6704	+3,1%
Wielka Brytania	1056	1135	+7,5%	851	920	+8,1%
Francja	662	691	+4,4%	518	544	+5,0%
Włochy	575	602	+4,7%	527	550	+4,4%
Holandia	556	571	+2,7%	460	476	+3,5%
Austria	469	479	+2,1%	389	397	+2,1%
Szwecja	371	397	+7,0%	324	342	+5,6%
<i>Pozostałe kraje UE-15</i>	1528	1587	+3,9%	1358	1411	+3,9%
UE-12	24 346	25 168	+3,4%	2195	2256	+2,8%
Czechy	12 850	13 407	+4,3%	307	331	+7,8%
Słowacja	6704	6955	+3,7%	188	198	+5,3%
Litwa	3113	3189	+2,4%	677	696	+2,8%
Węgry	293	306	+4,4%	237	240	+1,3%
Łotwa	743	655	-11,8%	368	365	-0,8%
<i>Pozostałe kraje UE-12</i>	642	655	+2,0%	416	424	+1,9%
Sąsiedzi spoza Schengen	18 033	17 913	-0,7%	2999	3751	+25,1%
Ukraina	11 744	11 592	-1,3%	1359	2037	+49,9%
Białoruś	4048	4119	+1,8%	764	794	+3,9%
Rosja	2239	2201	-1,7%	876	919	+4,9%
Ważne zamorskie	942	994	+5,5%	763	807	+5,8%
USA	624	654	+4,8%	495	522	+5,5%
<i>pozostałe zamorskie*</i>	318	340	+6,9%	266	284	+6,8%
Reszta świata	1586	1693	+6,7%	1374	1468	+6,8%
Chiny	138	158	+14,5%	119	135	+13,4%
Brazylia	24	23	-4,2%	23	23	0,0%
Izrael	276	322	+16,7%	250	296	+18,4%
Indie	39	37	-5,1%	33	32	-3,0%

*Australia, Japonia, Kanada, Korea Południowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

W ogólnej liczbie przyjazdów turystów zagranicznych dominowały przyjazdy z Niemiec (+34,2%), sąsiadów spoza Schengen (+19,1%), Wielkiej Brytanii (+4,6%) i Litwy (+3,5%). Największy wzrost liczby przyjazdów turystów odnotowano w przypadku Ukrainy (+49,9%), Izraela (+18,4%) oraz Chin (+13,4%).

Tabela 2. Liczba przyjazdów turystów zagranicznych według województw (w tys.)

Wyszczególnienie	2017	2018
Dolnośląskie	2261	2340
Kujawsko-pomorskie	390	406
Lubelskie	996	1011
Lubuskie	1056	1017
Łódzkie	726	752
Małopolskie	3205	3369
Mazowieckie	3181	3283
Opolskie	419	434
Podkarpackie	1099	1266
Podlaskie	1062	1052
Pomorskie	1775	1822
Śląskie	1281	1338
Świętokrzyskie	229	238
Warmińsko-mazurskie	528	526
Wielkopolskie	1140	1180
Zachodniopomorskie	1955	2043
Łączna liczba wizyt	21 303	22 077
Łączna liczba przyjazdów	18 258	19 622

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

Największa liczba przyjazdów turystów zagranicznych została odnotowana w województwach małopolskim (3,4 mln), mazowieckim (3,3 mln), dolnośląskim (2,3 mln), zachodniopomorskim (2,0 mln), pomorskim (1,8 mln), śląskim i podkarpackim (po 1,3 mln), wielkopolskim (1,2 mln), podlaskim (1,1 mln) oraz lubuskim (1,0 mln).

Tabela 3. Liczba przyjazdów turystów zagranicznych według miesięcy (w tys.)

Miesiące	2017	2018
Styczeń	1160	1263
Luty	1131	1186
Marzec	1387	1419
Kwiecień	1475	1505
Maj	1564	1708

Czerwiec	1612	1795
Lipiec	1897	2125
Sierpień	1988	2171
Wrzesień	1781	1868
Październik	1462	1701
Listopad	1429	1429
Grudzień	1371	1453
Ogółem IV kwartał	18 258	19 622

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

Przyjazdy do Polski w 2018 roku według miesięcy nie były rozłożone równomiernie. Najwięcej przyjazdów odnotowano w trzecim kwartale, kiedy w Polsce przypada sezon turystyczny. Największa liczba przyjazdów przypada na sierpień (2,2 mln) i lipiec (2,1 mln). Do miesięcy odznaczających się znaczną liczbą przyjazdów należały również: wrzesień (1,9 mln), czerwiec (1,8 mln) oraz maj i październik (po 1,7 mln).

Charakterystyka przyjazdów turystów zagranicznych do Polski

W 2018 roku struktura celów pobytu nieznacznie się zmieniła. Największą różnicę, a jednocześnie spadek o 2,1 pkt. proc., odnotował udział przyjazdów w odwiedzinach. Więcej zmian występuje w przypadku poszczególnych krajów lub grup krajów. W grupie krajów zamorskich widzimy dwukrotny wzrost udziału przyjazdów w celach zdrowotnych i spadek – w odwiedzinach. Kraje „nowej Unii” znacznie ograniczyły przyjazdy w większości celów, wzrosły jednak przyjazdy w celach turystycznych i służbowych.

Niemcy nieco zwiększyli wizyty typowo turystyczne i tranzyt, tak samo często bywają w Polsce biznesowo. W grupie naszych wschodnich sąsiadów widać wzrost przyjazdów na zakupy, tranzyt i w celach zdrowotnych.

Tabela 4. Struktura przyjazdów turystów zagranicznych do Polski według celów w 2018 roku

Główne cele przyjazdów (%)	Ogółem	Niemcy	UE-14	UE-12	Rosja, Białoruś, Ukraina	Główne zamorskie*
Służbowe, w tym:	23,8	10,2	21,2	49,1	33,0	21,4
załatwianie interesów	13,8	8,3	16,9	20,9	11,7	18,1
udział w konferencji, kongresie	1,5	1,0	2,8	0,7	0,8	1,5
udział w targach, wystawach	0,5	0,4	0,9	0,2	0,3	0,4
tranzyt	7,2	0,3	0,4	26,3	19,2	0,7

Główne cele przyjazdów (%)	Ogółem	Niemcy	UE-14	UE-12	Rosja, Białoruś, Ukraina	Główne zamorskie*
inny rodzaj wyjazdu na delegację	0,7	0,2	0,2	1,0	0,9	0,7
Turystyczne	27,5	27,8	33,9	31,7	12,9	34,5
Odwiedziny u krewnych i znajomych	35,8	56,0	38,9	15,1	12,9	38,4
Tranzyt w celach prywatnych	2,6	1,0	0,6	0,7	9,5	0,5
Zakupy	6,1	1,1	0,3	1,1	28,5	0,0
Zdrowotny	1,3	1,8	1,7	0,1	0,5	0,4
Religijny, pielgrzymka	0,9	0,8	1,4	0,2	0,4	1,2
Inne cele	2,0	1,4	2,1	1,9	2,2	3,7

*USA, Australia, Japonia, Kanada, Korea Południowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

Wyniki badań uzyskane w 2018 roku wskazują na utrzymanie się tendencji w strukturze przyjazdów według celów. Wzrósł udział przyjazdów w celach turystycznych (+0,8 pkt. proc.), natomiast zmniejszył się udział przyjazdów w odwiedzinach do krewnych i znajomych (-2,1 pkt. proc.) oraz, nieznacznie, przyjazdów służbowych (-1,0 pkt. proc.).

Tabela 5. Długość pobytu turystów zagranicznych w Polsce w 2018 roku

Liczba noclegów (%)	Ogółem	Niemcy	UE-14	UE-12	Rosja, Białoruś, Ukraina	Główne zamorskie*
1 do 3 noclegów	45,4	29,2	30,1	74,3	89,5	10,7
4 do 7 noclegów	33,9	46,4	44,2	19,9	6,9	31,1
8 do 14 noclegów	15,3	18,7	19,9	5,1	2,4	32,2
15 do 28 noclegów	4,0	4,5	4,8	0,7	0,4	17,3
Ponad 4 tygodnie	1,5	1,2	0,9	0,1	0,9	8,7
<i>Średnia liczba noclegów</i>	6,2	6,2	7,7	3,6	2,6	16,2

*USA, Australia, Japonia, Kanada, Korea Południowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

W 2018 roku średnia długość pobytu w Polsce nie uległa zmianie w stosunku do notowanej w roku poprzednim (średnia 6,2 noclegów w 2017 i 2018 roku). Najdłużej w Polsce przebywali turyści z krajów zamorskich i UE-14, najkrócej, podobnie jak w poprzednich latach, sąsiedzi ze wschodu i turyści z grupy krajów UE-12.

Tabela 6. Sposób organizacji przyjazdów w 2018 roku

Organizacja przyjazdu (%)	Ogółem	Niemcy	UE-14	UE-12	Rosja, Białoruś, Ukraina	Główne zamorskie*
Zakup pakietu	15,1	18,3	18,7	8,7	1,9	25,3
Zakup części usług	6,2	4,2	9,0	6,3	2,5	16,2
Samodzielnie	78,8	77,5	72,3	84,9	95,6	58,6

*USA, Australia, Japonia, Kanada, Korea Południowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

W 2018 roku w porównaniu z poprzednim rokiem spadł, po raz kolejny, udział przyjazdów organizowanych samodzielnie (-0,9 pkt. proc.). Największy odsetek kupujących pakiety był jak zwykle wśród turystów z krajów zamorskich i krajów UE-14. Największy udział przyjazdów organizowanych samodzielnie miał miejsce w przypadku turystów ze wschodu.

Według danych GUS w ciągu 2018 roku⁶ z obiektów noclegowych skorzystało prawie 7,1 mln turystów zagranicznych (o 4,1% więcej niż w 2017 roku), a liczba udzielonych im noclegów wyniosła 17,7 mln (wzrosła o 6,2% w stosunku do roku poprzedniego). Analizując zmiany według miesięcy, największe wzrosty obserwowano w lutym, marcu i styczniu.

Do krajów o największym wzroście liczby korzystających z polskiej bazy noclegowej należą Korea (o 27,2%), Kanada (o 25,0%), Ukraina (o 14,7%), Czechy (o 12,8%), Bułgaria (o 10,8%) i USA (o 9,5%).

Spadki odnotowano wśród turystów z Hong Kongu (-12,5%), Turcji (-12,4%), Norwegii (-7,7%), Brazylii (-7,0%), Japonii (-6,8%), Irlandii (-4,4%), Francji (-2,8%) i Danii (-2,5%).

Tabela 7. Baza noclegowa (%)

Miejsce noclegów (%)*	Ogółem	Niemcy	UE-14	UE-12	Rosja, Białoruś, Ukraina	Główne zamorskie**
Hotel, motel, zajazd	41,6	32,8	49,3	45,3	34,8	64,6
U rodziny lub znajomych	39,5	58,0	41,1	18,0	20,7	34,0
Pensjonaty	4,9	5,5	6,2	4,5	3,5	5,2
Kwatery prywatne / agroturystyczne	3,5	3,1	3,7	3,9	4,5	2,6
Inne / pozostałe	14,0	5,1	4,5	29,0	37,1	4,8

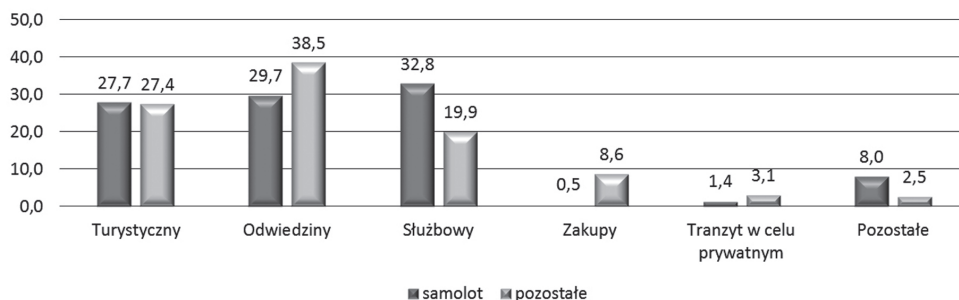
* Niektórzy turyści korzystali z więcej niż jednego rodzaju bazy noclegowej, stąd suma odsetków przekracza 100%

**USA, Australia, Japonia, Kanada, Korea Południowa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

⁶ *Turystyka w 2018 r.*, GUS, Warszawa 2019; zob. też wydania wcześniejsze.

Głównym rodzajem bazy noclegowej wykorzystywanej przez turystów zagranicznych przebywających w Polsce były obiekty hotelowe (większy udział o +1,0 pkt. proc.). Drugą grupę stanowiły mieszkania u rodziny i znajomych (39,5%). Udział tej bazy zmniejszył się o kolejne 1,8 pkt. proc. W bazie hotelowej największy odsetek stanowili turyści z krajów zamorskich.

Rys. 1. Zróżnicowanie celów pobytu według środka transportu (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

Zaobserwowano różnorodne środki transportu wykorzystane w poszczególnych celach przyjazdów. Turyści przyjeżdżający w celach turystycznych i służbowych najczęściej korzystali z samolotu, natomiast w odwiedzinach przyjeżdżali innym środkiem transportu.

Samolot był też głównym środkiem transportu dla turystów, którzy wykupili przyjazd w biurze podróży oraz nocujących w hotelach.

Wielkość i struktura wydatków turystów zagranicznych

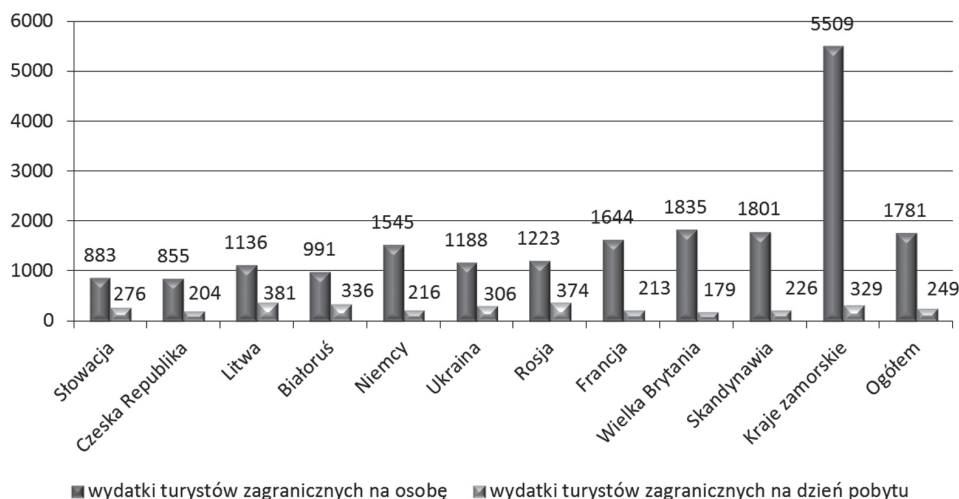
Z badań zrealizowanych w 2018 roku wynika, że przeciętne wydatki turystów poniesione na terenie Polski ukształtowały się na poziomie 1781 zł na osobę (nieznacznie mniej niż w roku 2017 – o 0,4%) i 249 zł na dzień pobytu – mniej o 2,4% niż w roku poprzednim.

Odnotowano znaczny stopień zróżnicowania przeciętnych wydatków według krajów; wydatki te wahały się w granicach od 855 zł (Czechy) do 5509 zł (wybrane kraje zamorskie).

W stosunku do 2017 roku wzrost wielkości przeciętnych wydatków na osobę zanotowano głównie wśród turystów z Litwy (o 2,9%), wybranych krajów zamorskich (o 2,2%) i Czech (o 1,3%).

Zbliżone tendencje charakteryzują przeciętne wydatki turystów na jeden dzień pobytu. W okresie styczeń–grudzień 2018 roku wahały się one w granicach od około 179 zł (Wielka Brytania) do 381 zł (Litwa) i 374 zł (Rosja).

W porównaniu do dwunastu miesięcy 2017 roku obserwuje się malejące tendencje w odniesieniu do szeregu badanych rynków; istotny spadek wielkości wydatków na dzień pobytu odnotować należy w przypadku wydatków turystów z Czech (-7,7%), Wielkiej Brytanii (-6,8%), Niemiec (-4,8%) i wybranych krajów zamorskich (-3,2%). Nieznaczny wzrost natomiast odnotowano w przypadku wydatków turystów z Rosji (+1,4%).

Rys. 2. Przeciętne wydatki turystów zagranicznych na osobę i na dzień pobytu w 2018 roku według krajów (w PLN; średnia ważona)

Kraje zamorskie: Australia, Japonia, Kanada, Korea Południowa, USA.

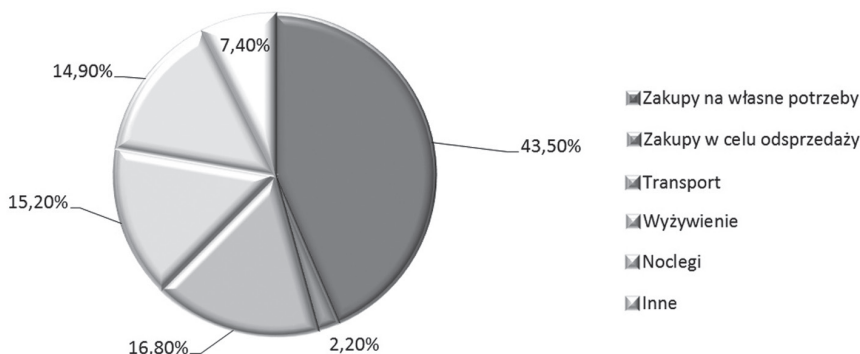
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

Ogólne tendencje wzrostowe w zakresie wydatków przeciętnych znajdują odzwierciedlenie w wielkości wydatków według deklarowanych celów podróży i miejsca zakwaterowania. Najbardziej wzrosły wydatki osób deklarujących cel religijny, udział w konferencjach i kongresach oraz nocujących w kwaterach prywatnych.

W 2018 roku najwięcej pieniędzy pozostawiały w Polsce osoby wskazujące na przyjazdy w celach zdrowotnych (ok. 2657 zł na osobę), następnie w celach turystycznych (2046 zł). Warto podkreślić utrzymanie relatywnie wysokich przeciętnych wydatków turystów podróżujących w celach rodzinnych.

Jeśli chodzi o wydatki według rodzaju bazy noclegowej, z której korzystali turyści, najwięcej pozostawiały w Polsce osoby zatrzymujące się na nocleg w różnych rodzajach bazy (pozycja *mieszane* – 2451 zł na osobę), następnie nocujące tylko w hotelach i motelach (2144 zł), pozostałych obiektach (1714 zł) i pensjonatach (1654 zł). Najmniejsze sumy pozostawiali w Polsce turyści korzystający z zakwaterowania na polach kempingowych i namiotowych (924 zł).

Rodzajowa struktura wydatków różni się nieznacznie od tej, którą oszacowano dla poprzedniego roku. Z uzyskanych od respondentów danych wynika, że przeznaczili oni więcej środków na noclegi (wzrost o 1,2 pkt. proc.) oraz wyżywienie (wzrost o 1,1 pkt. proc.). Po raz kolejny spadły natomiast wydatki na transport – o 1,2 pkt. proc.

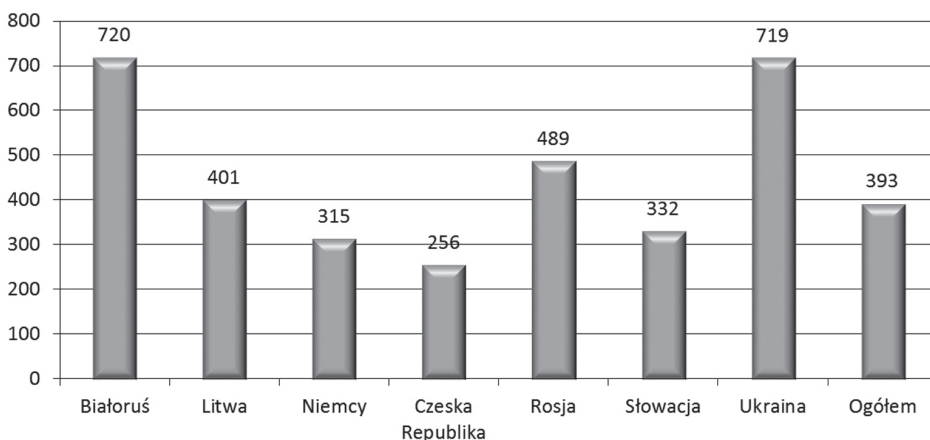

Rys. 3. Struktura wydatków poniesionych przez turystów zagranicznych na terenie Polski w 2018 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

Wielkość i struktura wydatków odwiedzających jednodniowych

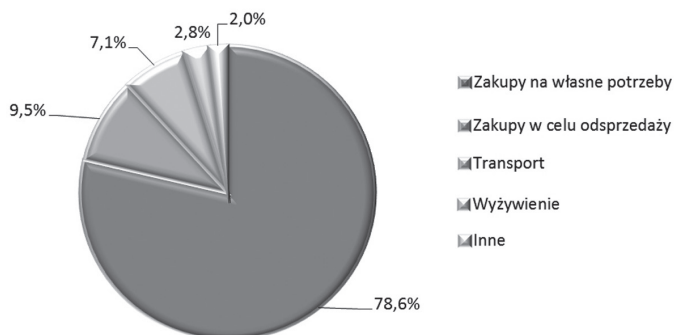
W okresie styczeń–grudzień 2018 roku przeciętne wydatki osób niekorzystających na terenie Polski z noclegów (odwiedzających jednodniowych) oszacowano na nieco niższym poziomie niż w roku poprzednim (ok. 393 zł, wobec 408 zł w 2017 roku). Nie zmienił się udział wydatków odwiedzających jednodniowych z poszczególnych państw. W tej grupie badanych najwyższe wydatki zadeklarowali nasi wschodni sąsiedzi z Białorusi (720 zł), Ukrainy (719 zł) i Rosji (489 zł), najniższe – z Czech (256 zł).

Rys. 4. Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w 2018 roku według krajów (w PLN; średnia ważona)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

Rodzajowa struktura wydatków odwiedzających jednodniowych była nieznacznie odmienna od tej, jaką oszacowano dla analogicznego okresu 2017 roku. W 2018 roku nadal największe sumy wydawane były w związku z zakupami na własne potrzeby (78,6%, wzrost o 0,1 pkt. proc.) i na zakupy w celu odsprzedaży (9,5%, spadek o 1,7 pkt. proc.).

Rys. 5. Struktura wydatków odwiedzających jednodniowych w 2018 roku (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz GUS.

Udział wydatków na zakupy dokonywane w celu dalszego odsprzedaży nieznacznie spadł i wyniósł około 9,5% (wobec 11,2% w 2017 roku). Wydatki te, jako nieturystyczne, powinny być analizowane osobno.

W Polsce udział gospodarki turystycznej w PKB ulegał w latach 2012–2018 nieznacznym wahaniom, jednak utrzymywał się na wysokim poziomie, wnosząc wkład do PKB na poziomie ok. 5–6%. W 2013 roku wyniósł 6,1%, w 2014 zaś około 5,2% – przy jednoczesnym spadku wpływów z gospodarki turystycznej. W analizowanym okresie największe wpływy z gospodarki turystycznej zarejestrowano w roku 2018 (wyniosły one 124,6 mld zł) oraz w 2017 (116,7 mld zł). W 2018 roku wydatki w gospodarce turystycznej wyniosły o 26,5 mld zł więcej niż w roku 2012.

Należy zaakcentować, że powyższe spadki i wahania w latach 2012–2018 były wynikiem zmian gospodarczych. Turystyka jest sektorem bardzo wrażliwym na zmiany gospodarcze – dlatego tak ważne dla jej rozwoju są stymulowanie i realizacja działań inwestycyjnych, które zapewnią jej ciągłość rozwoju⁷. Jednocześnie turystyka w polskiej gospodarce zaczyna być postrzegana jako znaczący i dynamicznie rozwijający się sektor. Zgodnie z prognozami WTTC przed Polską stoi perspektywa rozwoju sektora turystycznego, tak aby udział gospodarki turystycznej znajdował się na poziomie 5,5% PKB – wzrost ze 124,6 mld zł do ponad 144,9 mld zł (w 2028 roku)⁸. Świadczy to o znaczącym potencjale tego sektora w stymulowaniu wzrostu PKB Polski w kolejnych latach.

⁷ A. Panasiuk, *Rynek turystyczny. Studium strukturalne*, Difin, Warszawa 2014. Patrz również: E. Panfiluk, *Wpływ polityki i planowania rozwoju na kreowanie konkurencyjności regionu turystycznego na przykładzie makroregionu Puszczę Białowieską*, [w:] *Nowe wyzwania gospodarki turystycznej na poziomie lokalnym, regionalnym i międzynarodowym*, red. M. Jalinik, A. Sierpińska, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2011.

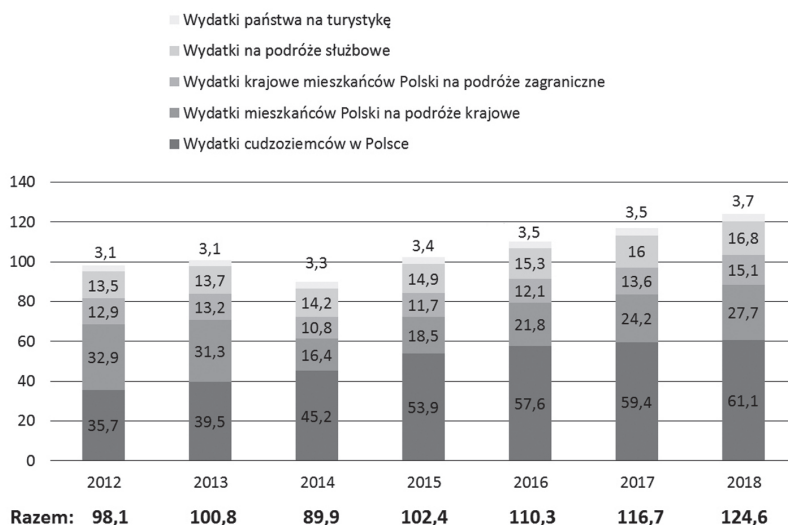
⁸ *Travel & Tourism Economic Impact 2018 Poland*, WTTC 2018.

Tabela 8. Udział gospodarki turystycznej w tworzeniu PKB w latach 2012–2018

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Produkt krajowy brutto (w mld zł)	1629,4	1656,9	1720,4	1800,2	1861,1	1989,3	2115,7
Wpływy z gospodarki turystycznej (w mld zł)	98,1	100,8	89,9	102,4	110,3	116,7	124,6
Udział gospodarki turystycznej w PKB (w %)	6,0	6,1	5,2	5,7	5,9	5,9	5,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: GUS (PKB), Instytut Turystyki, Ministerstwo Sportu i Turystyki.

Według szacunków Ministerstwa Sportu i Turystyki w 2018 roku wydatki cudzoziemców w Polsce wyniosły 61,1 mld zł i były o 71,1% większe w porównaniu z rokiem 2012. Wydatki mieszkańców Polski na podróże krajowe kształtowały się w latach 2012–2018 na poziomie 16,4–32,9 mld zł i ulegały znacznym wahaniom. Wydatki Polaków na podróże zagraniczne wyniosły w analizowanym okresie od 12,1 mld zł w 2016 roku do 15,1 mld zł w roku 2018. Największy wzrost zanotowano w roku 2018, a także 2017 – 13,6 mld zł. W latach 2012–2018 wahaniom ulegały wydatki na podróże służbowe; osiągnęły one prawie 17 mld zł w roku 2018. Na niezmiennym poziomie utrzymywały się wydatki państwa na turystykę – ponad 3 mld zł (w 2018 roku wyniosły dokładnie 3,7 mld zł).

Rys. 6. Gospodarka turystyczna w latach 2012–2018 (w mld zł)

Źródło: opracowano w Departamencie Turystyki MSiT na podstawie danych Instytutu Turystyki, Activ Group i Głównego Urzędu Statystycznego.

Turystyka odgrywa ważną rolę w **wymianie handlowej Polski**. W 2018 roku eksport turystyczny⁹ wyniósł 61,1 mld zł, co stanowiło 5,2% eksportu ogółem. Eksport turystyczny uległ zwiększeniu – w porównaniu z rokiem 2012 – o 26,5 mld zł (wzrost o 71,1%). Ogółem w latach 2012–2018 udział turystyki w eksporcie utrzymywał się na poziomie 5–6%.

Tabela 9. Udział turystyki międzynarodowej w eksporcie i imporcie w latach 2012–2018

Wyszczególnienie	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Eksport towarów i usług według NBP (w mld zł)	724,2	767,5	818,4	891,1	971,4	1081,0	1170,2
Eksport turystyczny (wydatki cudzoziemców w Polsce w mld zł)	35,7	39,5	45,2	53,9	57,6	59,4	61,1
Udział turystyki w eksporcie (w %)	4,9	5,1	5,5	6,0	5,9	5,5	5,2
Import towarów i usług według NBP (w mld zł)	731,3	735,2	793,6	835,4	896,3	997,8	1097,8
Import turystyczny (wydatki mieszkańców Polski w czasie podróży zagranicznych w mld zł)	13,8	16,7	10,8	11,5	13,1	14,6	16,2
Udział turystyki w imporcie	1,9	2,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5
Bilans wymiany handlowej z turystyki (eksport turystyczny – import turystyczny) w mld zł	21,9	22,8	34,4	42,4	44,5	44,8	44,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: Rachunki narodowe 2012–2017 GUS; Bilans płatniczy 2012–2017 NBP; Ministerstwo Sportu i Turystyki (oszacowania wydatków w latach 2012–2017).

W 2018 roku odnotowano wzrost importu turystycznego do poziomu 16,2 mld zł z poziomu 13,8 mld zł w roku 2012. Zaobserwowano znaczący spadek importu turystycznego w roku 2014. Zmniejszenie wydatków mieszkańców Polski w czasie podróży krajowych i zagranicznych w wyżej wymienionym roku wyniosło odpowiednio 14,9 mld zł oraz 2,4 mld zł. Pokazuje to, że spadek wydatków podczas podróży zagranicznych nie był wynikiem podobnego spadku w liczbie podróży zagranicznych – Polacy wyjeżdżali za granicę, ale ograniczali swoje wydatki podczas tych wyjazdów. Ogółem bilans wymiany handlowej z turystyki wzrósł znacząco w latach 2012–2018: z poziomu 21,9 mld zł do 44,4 mld zł. Wynika to ze wzrostu eksportu turystycznego o ponad 70% przy jednoczesnym wzroście importu o 17,4%.

⁹ Turystyka przyjazdowa wraz z przychodami płynącymi z jej tytułu (a więc wydatki turystów zagranicznych i odwiedzających jednodniowych) jest zdefiniowana jako eksport usług.

Podsumowanie

W skali globalnej turystykę traktuje się jako sektor priorytetowy ze względu na jej korzyści dla gospodarki¹⁰. Turystyka generuje około 10% światowego PKB¹¹. Te dane plasują turystykę na trzecim miejscu wśród największych dziedzin gospodarki. W gospodarce pełni ona przede wszystkim funkcje makroekonomiczne i może stymulować rozwój społeczno-gospodarczy obszarów recepcji turystycznej, a w konsekwencji gospodarki kraju, przez:

- tworzenie wartości dodanej, przez co wpływa na wzrost produktu krajowego brutto,
- zwiększenie wpływów dewizowych uzyskiwanych z obsługi ruchu turystycznego,
- stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości i infrastruktury,
- tworzenie nowych miejsc pracy i zwiększanie dochodów ludności regionów turystycznych,
- zwiększanie przychodów firm obsługujących turystów oraz sprzyjanie przedsiębiorczości i innowacjom,
- kształtowanie dochodów budżetowych samorządów lokalnych¹².

Od wielkości dochodów osiąganych ze sprzedaży usług turystycznych w dużym stopniu zależy wielkość PKB danego kraju. Wynika to z tego, że podmioty gospodarcze uczestniczące w obsłudze ruchu turystycznego tworzą łańcuch usług, który składa się z następujących ogniw: hotele, restauracje, biura podróży, firmy transportowe.

Największy wkład w część PKB pochodzącą z turystyki zwykle wnoszą przedsiębiorstwa hotelowe i transportowe. Dodatkowo wielkość ruchu turystycznego jest uzależniona od sytuacji politycznej i gospodarczej zarówno w danym kraju, jak i na całym świecie. Turystyka międzynarodowa jest źródłem przychodów dewizowych i stanowi ważny element bilansu płatniczego poszczególnych krajów. Turystyka, w tym turystyka zagraniczna, wpływa na rozwój gospodarczy przede wszystkim dzięki temu, że wywołuje opisywany już przez Johna M. Keynesa tzw. efekt mnożnikowy.

Niedoszacowaną cechą branży turystycznej jest transfer środków pieniężnych ze stałego miejsca zamieszkania turystów do docelowych miejsc wypoczynku. Przybywając do obszarów recepcji turystycznej, turyści wprowadzają do obiegu określone środki pieniężne, które mogą być następnie akumulowane lub dalej wydatkowane. Środki pieniężne pochodzące od turystów zamieniane są na towary i usługi, a następnie redystrybuowane krążą w gospodarce, tworząc efekt finansowy we wszystkich fazach obrotu gospodarczego¹³.

Efekt mnożnikowy jest tym większy, im więcej środków pochodzących z wydatków turystycznych zmienia właściciel. Powoduje to bowiem większą produkcję towarów i usług w danym kraju. Początkowe wydatki turystów uruchamiają dodatkowy strumień pieniądza, który przepływa przez różne sektory gospodarki. Wielkość mnożnika jest uzależniona od trzech podstawowych czynników: liczby turystów przybywających do danego kraju, długości pobytu oraz ilości wydatkowanych środków na zakup usług turystycznych i paraturystycznych.

¹⁰ P. Różycki, *Zarys wiedzy o turystyce*, Proksenia, Kraków 2006.

¹¹ *UNWTO Tourism Highlights*, UNWTO, Madrid 2018.

¹² A. Semmerling, *Udział turystyki zagranicznej w rozwoju gospodarczym wybranych krajów Europy Wschodniej*, „Turystyka i Rekreacja” 2017, 19(1).

¹³ S. Wodejko, *Ekonomiczne zagadnienia turystyki*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, Warszawa 1997.

Rozwój turystyki w danym państwie w znacznym stopniu przyczynia się do rozwoju przedsiębiorczości oraz infrastruktury¹⁴. Przez wzrastający z roku na rok popyt na usługi turystyczne rozwój tej branży w sposób globalny oddziałuje na poziom przedsiębiorczości, inwestycji i innowacji. Rozwój przedsiębiorczości przez ilość odprowadzanych podatków stymuluje rozwój poszczególnych regionów oraz całego kraju. Przychody uzyskiwane z podatków pozwalają na realizację niezbędnych inwestycji turystycznych. To natomiast podnosi atrakcyjność danego państwa, które staje się znaną destynacją turystyczną.

Jednocześnie rozwój przedsiębiorczości oparty na rozwoju turystyki może wpływać stymulująco na rynek pracy. Dynamizując rozwój gospodarki, stwarza bowiem możliwości zatrudnienia i zwiększenia dochodu lokalnym społecznościom zamieszkującym tereny atrakcyjne turystycznie.

Z kolei odnośnie do infrastruktury – turystyka jest jednym z najważniejszych sektorów wpływających na kształtowanie i przeobrażanie miejsc o szczególnych walorach turystycznych w regiony recepcji turystycznej. Wynika to z tego, że u podstaw kształtowania przestrzeni turystycznej leżą zawsze potrzeby i motywy realizowania podróży przez turystów. Infrastruktura turystyczna znajdująca się w danym kraju jest zawsze dobrem wtórnym i komplementarnym w stosunku do dóbr pierwotnych, jakimi są walory turystyczne (naturalne i społeczno-kulturowe) danego miejsca. Infrastruktura turystyczna obok walorów turystycznych stanowi trzon produktu turystycznego. Jej stan i jakość mogą wpływać na atrakcyjność turystyczną oraz rozmiary ruchu turystycznego na danym terenie.

W tym miejscu widoczny jest efekt sprzężenia zwrotnego, w którym podstawową wartością są walory naturalne i społeczno-kulturowe kraju: przyciągają one turystów, co powoduje wzrost popytu turystycznego i poszerzanie infrastruktury turystycznej oraz rozwój przedsiębiorczości. To z kolei wpływa na rozwój gospodarczy i społeczny, a tym samym zwiększa jego atrakcyjność. Na poziomie turystyki zagranicznej nie można jednak pominąć takich czynników, jak ustrój polityczny, polityka wobec osób przyjeżdżających oraz poziom bezpieczeństwa i stabilności kraju.

Analiza wyników badań przeprowadzonych w 2018 roku pozwala zwrócić uwagę na kilka ważnych zjawisk:

- dane z 12 miesięcy 2018 roku potwierdzają tendencję dalszego wzrostu liczby przyjazdów cudzoziemców (o 2,6%), jak i turystów zagranicznych (o 7,5%); tempo wzrostu nie uległo większym zmianom;
- największe wzrosty liczby przyjazdów turystów odnotowano w przypadku gości z Ukrainy, Izraela, Chin, Wielkiej Brytanii, Czech, USA i Szwecji;
- równoległe do pozytywnego trendu w odniesieniu do liczby podróży obserwuje się malejącą tendencję w zakresie poziomu przeciętnych wydatków turystów i odwiedzających jednodniowych, liczonych w złotych, odpowiednio o: 2,4% i 3,7%;
- łączne przychody z zagranicznej turystyki przyjazdowej, liczone w złotych, wzrosły o 2,9% w stosunku do ich poziomu z roku poprzedniego.

¹⁴ R. Winiarski, J. Zdebski, *Psychologia turystyki*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

Bibliografia

- Dąbrowska B.J., *Turystyka międzynarodowa w globalnej gospodarce*, PWE, Warszawa 2011.
- Gaworecki W.W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2013.
- Klimek K., *Turystyka jako czynnik społeczno-gospodarczego rozwoju Szwajcarii*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków 2010.
- Kurek W., *Turystyka*, PWN, Warszawa 2007.
- Panasiuk A., *Ekonomika turystyki*, PWN, Warszawa 2006.
- Panasiuk A., *Rynek turystyczny. Studium strukturalne*, Difin, Warszawa 2014.
- Panfiluk E., *Wpływ polityki i planowania rozwoju na kreowanie konkurencyjności regionu turystycznego na przykładzie makroregionu Puszcza Białowieska*, [w:] *Nowe wyzwania gospodarki turystycznej na poziomie lokalnym, regionalnym i międzynarodowym*, red. M. Jalinik, A. Sierpińska, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok 2011.
- Różycki P., *Zarys wiedzy o turystyce*, Proksenia, Kraków 2006.
- Semmerling A., *Udział turystyki zagranicznej w rozwoju gospodarczym wybranych krajów Europy Wschodniej*, „Turystyka i Rekreacja” 2017, 19(1).
- Travel & Tourism Economic Impact 2018 Poland*, WTTC 2018.
- UNWTO Tourism Highlights*, UNWTO, Madryd 2018.
- Winiarski R., Zdebski J., *Psychologia turystyki*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Wodejko S., *Ekonomiczne zagadnienia turystyki*, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa, Warszawa 1997.
- Turystyka w 2018 r.*, GUS, Warszawa 2019.

Streszczenie

Celem opracowania była charakterystyka zagranicznej turystyki przyjazdowej do Polski i ocena jej znaczenia w gospodarce turystycznej i gospodarce narodowej. Opisane zostały główne charakterystyki tego rodzaju turystyki, tj. według kraju, celu przyjazdów itp.

Analiza wyników badań przeprowadzonych w 2018 roku pozwala zwrócić uwagę na kilka ważnych zjawisk: dane za 2018 rok potwierdzają kilkuletnią tendencję dalszego wzrostu liczby przyjazdów zarówno cudzoziemców, jak i turystów zagranicznych; największe wzrosty liczby przyjazdów turystów odnotowano w przypadku gości z Ukrainy, Izraela, Chin, Wielkiej Brytanii, Czech, USA i Szwecji; równoległe do pozytywnego trendu w odniesieniu do liczby podróży obserwuje się niestety malejącą tendencję w zakresie poziomu przeciętnych wydatków turystów i odwiedzających jednodniowych; w związku z tym łączne przychody z zagranicznej turystyki przyjazdowej (liczone w złotych) wzrosły o 2,9% w stosunku do ich poziomu z roku poprzedniego.

Ponadto turystyka międzynarodowa jest źródłem przychodów dewizowych i stanowi ważny element bilansu płatniczego poszczególnych krajów. Turystyka, w tym turystyka zagraniczna, wpływa na rozwój gospodarczy przede wszystkim dzięki temu, że wywołuje tzw. efekt mnożnikowy.

Słowa kluczowe: turystyka, zagraniczna turystyka przyjazdowa, turystyczny PKB, turyści zagraniczni, odwiedzający jednodniowi, eksport i import turystyczny

Abstract

The aim of the study was to characterize foreign inbound tourism to Poland and assess its importance in the tourism and national economy. The main characteristics of this type of tourism have been described, i.e. by country, destination, etc.

Analysis of the results of research conducted in 2018 allows to highlight several important occurrences: data for 2018 confirms a several-year trend of a further increase in the number of arrivals for both foreigners and foreign tourists; the largest increases in the number of tourist arrivals were recorded for guests from Ukraine, Israel, China, Great Britain, the Czech Republic, the USA and Sweden; in parallel to the positive trend in terms of the number of trips, unfortunately a decreasing trend is observed in the level of average spending of tourists and one-day visitors; therefore, total revenues from inbound foreign tourism (calculated in PLN) increased by 2,9% compared to their level from the previous year. In addition, international tourism is a source of foreign exchange revenues and is an important element of the balance of payments of individual countries. Tourism, including foreign tourism, affects economic development primarily due to the fact that it causes the, so-called, multiplier effect.

Keywords: tourism, foreign inbound tourism, tourist GDP, foreign tourists, one-day visitors, tourist export and import

NOTKA O AUTORCE

Dr inż. Ewa Bąk-Filipek, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Instytut Ekonomii i Finansów, Katedra Polityki Rozwoju i Marketingu. Jej zainteresowania naukowe skupiają się na problematyce szeroko pojętego marketingu, w tym badań marketingowych, oraz zachowaniach rynkowych konsumentów i czynnikach wpływających na te zachowania.